

УДК 581.524(477.53)

**АСОЦІАЦІЯ *EUCLIDIETUM SYRIACI* SLAVNIĆ 1951 – МАЛОПОШИРЕНЕ
УГРУПОВАННЯ РУДЕРАЛЬНОЇ РОСЛИННОСТІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Давидов Д.А.

*Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
(м. Київ)*

Рудеральна рослинність відіграє важливу роль у формуванні рослинного покриву трансформованих унаслідок антропоїчної діяльності природних ландшафтів та екосистем. Дослідження її фіторізноманітності на видовому і ценотичному рівнях є необхідним для з'ясування динамічних тенденцій, мінімізації негативного впливу її окремих представників (для чужорідних, зокрема інвазивних рослин та видів-трансформерів) та розроблення комплексу заходів щодо її оптимізації.

За нашими даними, рудеральна рослинність Полтавської області, яка досліджувалася у 2006-2019 рр. на засадах еколого-флористичної класифікації, представлена угрупованнями 82 асоціацій, які належать до 23 союзів, 15 порядків і дев'яти класів. Разом з тим, дані щодо синекології та синхорології окремих угруповань, особливо тих, які у цьому регіоні мають обмежене поширення, потребують детальніших досліджень у майбутньому.

До таких малопоширених угруповань належать фітоценози зі значною участю *Euclidium syriacum* (L.) W.T. Aiton (Brassicaceae) – виду, який у Полтавській області росте на північно-західній межі поширення. Ареал цього виду зосереджений у Малій, Середній і Центральній Азії, Західному Сибіру та Південній і Південно-Східній Європі. На території України північна межа поширення проходить умовною лінією Вінниця – Біла Церква – Прилуки – Суми [1, с. 326].

У 2006-2009 рр. нами було знайдено шість локалітетів *Euclidium syriacum* у Полтавській області та описано їхній видовий склад на ділянках розміром 3-9 м² в однорідних умовах. Усі ці локалітети розташовані у Полтавському районі біля сіл Сем'янівка (Кротенки), Івашки, Жуки, Мачухи, Сапожине та Гутирівка. Фітоценотична характеристика цих ділянок, які були віднесені до асоціації *Euclidietum syriaci* Slavnić 1951, узагальнена у таблиці (покриття видів вказане за такою шкалою: 5 – понад 50%, 4 – 26-50%, 3 – 16-25%, 2 – 6-15%, 1 – до 5%). Угруповання цієї асоціації за літературними даними поширені на півдні Лісостепу, у степовій зоні, Криму, Закарпатті та Передкарпатті

[2, 3], однак з території Полтавської області достовірний фітоценотичний матеріал (опубліковані геоботанічні описи) досі не був відомий.

Асоціацію *Euclidietum syriaci* Slavnić 1951 ми розглядаємо у складі союзу *Coronopodo squamati-Polygonion arenastri* Sissingh 1969 corr. Rivas-Martínez & al. 1991 nom. invers. prop. порядку *Polygono arenastri-Poetalia annuae* Tüxen in Géhu & al. 1972 corr. Rivas-Martínez & al. 1991 класу *Polygono arenastri-Poetea annuae* Rivas-Martínez 1975 corr. Rivas-Martínez & al. 1991, що об'єднує рослинність рудеральних ділянок (узбіч доріг і стежок, вигонів та пасовищ) з переважанням однорічників, що зазнають сильного витоптування. Єдиним діагностичним видом, який дозволяє чітко диференціювати цей синтаксон, є *Euclidium syriacum*. З високою константністю у цих угрупованнях також трапляються інші види, які є діагностичними для класу *Polygono arenastri-Poetea annuae* – *Polygonum arenastrum* Boreau, *Lolium perenne* L. і *Plantago major* L.

На нашу думку, асоціація *Euclidietum syriaci* Slavnić 1951 може траплятися й в інших районах Полтавської області. Високою є ймовірність того, що цей вид, добре пристосований до існування в умовах степів та напівпустель, у майбутньому може поширитися на більшу частину Полтавщини і стати масовим з огляду на глобальні кліматичні зміни, зокрема поступове підвищення середньорічної температури та зниження середньорічної кількості опадів.

Таблиця 1 – Фітоценотична характеристика угруповань асоціації *Euclidietum syriaci* Slavnić 1951

Номер опису	1	2	3	4	5	6	7
Площа опису (м ²)	9	4	4	9	9	3	16
Загальне проективне покриття (у %)	60	50	60	70	70	50	70
Діагностичні види асоціації <i>Euclidietum syriaci</i>:							
<i>Euclidium syriacum</i> (L.) W.T. Aiton	4	3	4	5	5	3	4
Діагностичні види класу <i>Polygono arenastri-Poetea annuae</i>:							
<i>Polygonum arenastrum</i> Boreau	2	.	1	2	1	2	2
<i>Lolium perenne</i> L.	.	1	1	.	.	2	1
<i>Lepidium ruderales</i> L.	.	.	1	.	.	.	1
<i>Plantago major</i> L.	.	.	.	.	.	1	1
<i>Poa annua</i> L.	.	.	.	.	.	1	.
Інші види:							
<i>Taraxacum officinale</i> Wigg. aggr.	1	1	.	.	1	.	.
<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	.	2	.	1	1	.	.
<i>Trifolium repens</i> L.	.	1	.	1	.	.	1
<i>Bromus squarrosus</i> L.	1	1	.	.	.	.	.
<i>Plantago lanceolata</i> L.	1	.	.	.	.	.	.

<i>Poa pratensis</i> L.	1	.	.	.	.	.	.
<i>Trifolium pratense</i> L.	1	.	.	.	.	.	.
<i>Sisymbrium loeselii</i> L.	.	1	.	.	.	.	.
<i>Sonchus oleraceus</i> L.	.	1	.	.	.	.	.
<i>Hordeum murinum</i> L.	.	.	1	.	.	.	.
<i>Tripleurospermum inodorum</i> (L.) Sch. Bip.	.	.	1	.	.	.	.
<i>Asperugo procumbens</i> L.	.	.	.	1	.	.	.
<i>Ceratocephala orthoceras</i> DC.	.	.	.	1	.	.	.
<i>Thlaspi arvense</i> L.	.	.	.	1	.	.	.
<i>Bromus tectorum</i> L.	.	.	.	.	2	.	.
<i>Euphorbia virgata</i> Waldst. & Kit.	.	.	.	.	1	.	.
<i>Lepidium draba</i> L.	.	.	.	.	.	1	.
<i>Erigeron annuus</i> (L.) Desf.	.	.	.	.	.	.	1

Місця опису угруповань (усі описи виконані автором у Полтавському районі Полтавської області): 1 – с. Сем'янівка, узбіччя дороги (26.V.2006); 2 – с. Івашки, глинистий берег ставка поруч з дорогою (15.V.2007); 3 – с. Жуки, узбіччя дороги (19.VI.2007); 4 і 5 – с. Сапожине, пасовище поруч з дорогою (21.V.2008); 6 – с. Гутирівка, узбіччя дороги (30.V.2008); 7 – с. Мачухи, рудеральна ділянка поруч з дорогою на с. Байрак (05.VII.2009).

Список використаних джерел:

1. Котов М. І. Родина Хрестоцвіті – *Cruciferae* Juss. Флора УРСР. К.: АН УРСР, 1953. Т. 5. С. 203–429.
2. Пашкевич Н. А. Вытаптываемая растительность (класс *Plantaginetea* R.Тх. et Prsg. in R.Тх 1950) в Украине. *Известия Самарского научного центра РАН*. 2012. Т. 14, № 1 (6). С. 1508–1511.
3. Соломаха В. А., Костильов О. В., Шеляг-Сосонко Ю. Р. Синантропна рослинність України. К.: Наукова думка, 1992. 252 с.